

ADVIES ARCHEOLOGIE

ArchAeO projectnr. P23200

<i>NAW plan:</i>	archeologiebeleid gemeente Maashorst
<i>Plan:</i>	Harmonisatie archeologiebeleid voormalige gemeenten Landerd en Uden
<i>Opp. plangebied:</i>	138,2 km ² (58.934 inwoners)
<i>RO-procedure:</i>	nvt
<i>Opsteller:</i>	F.P. Kortlang, ArchAeO, Eindhoven
<i>Aanvrager:</i>	gemeente Maashorst
<i>Datum advies:</i>	13-09-2023

1. Inleiding

Op 1 januari 2022 zijn de gemeenten Landerd en Uden gefuseerd tot de gemeente Maashorst. De *Wet algemene regels herindeling* stelt dat tot twee jaar na de gemeentelijke fusie ruimte is om het gemeentelijke beleid op diverse vlakken te harmoniseren.

In het kader van de Erfgoedwet hanteerden Landerd en Uden elk hun eigen archeologiebeleid, waarvoor de planregels en verbeelding in de vele bestemmingsplannen van beide gemeenten zijn opgenomen. Ofschoon er in beide voormalige gemeenten ten aanzien van archeologie veel beleidsmatige overeenkomsten bestaan, zijn er ook enkele afwijkingen. Daarnaast zijn voor beide gemeenten afzonderlijk archeologische verwachtingskaarten opgesteld die weer als basis hebben gediend voor het opstellen van de archeologische beleidskaarten van beide gemeenten. Het gevolg daarvan is geweest dat (net als de verwachtingskaarten) de beleidskaarten op een aantal punten van elkaar afwijken en aan de voormalige gemeentegrenzen qua archeologische verwachting en beleid niet op elkaar aansluiten.

De onderlinge verschillen hebben te maken met:

- het moment waarop de verwachtingskaarten en de beleidskaarten zijn vervaardigd;
- verschillende archeologische bedrijven en/of archeologen die de verwachtingskaarten hebben gemaakt;
- nieuwe inzichten over verwachtingsmodellen en beleidsmatige vertalingen daarvan;
- verschillen in politieke besluitvorming bij het vaststellen door de gemeenteraad van het archeologiebeleid.

Het afgelopen jaar heeft de gemeente met enkele archeologische bureaus - die eerder ook betrokken waren bij de kaartvervaardiging(en) - gesproken over een aanpak om te komen tot harmonisering. Uit deze gesprekken kwam naar voren dat voor de gemeente Maashorst met het vervaardigen van een nieuwe archeologische verwachtingskaart met de nieuwste methodologische inzichten en aanscherpingen, een nieuwe basis kan worden gelegd voor een eenduidig beleid. Bovendien zouden direct ook kaartlagen kunnen worden vervaardigd voor het aspect (zichtbare) cultuurhistorie en gebouwde monumenten, zodat gesproken kan worden van een meer integraal (ruimtelijk) Erfgoedbeleid, ruim toepasbaar in de Omgevingswet. De doorlooptijd en kosten van een dergelijke aanpak zijn echter aanzienlijk.

Vanwege tijdsdruk (de harmonisering moet vóór 1 januari 2024 gereed zijn en door de gemeenteraad vastgesteld) en om de continuering van de zorg voor het bodemarchief te waarborgen, heeft de gemeente besloten om de huidige archeologische verwachtings- en beleidskaarten Landerd en Uden voorlopig te blijven gebruiken. De beleidsregels die stellen hoe met de verschillende verwachtings- en beleidscategorieën dient te worden omgegaan, zijn in dit voorstel 'geharmoniseerd'.

ADVIES ARCHEOLOGIE

ArchAeO projectnr. P23200

2. De archeologische verwachtings- en beleidskaarten tot op heden. Een kort overzicht.

Landerd (2012)

In 2010/2011 heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau in samenwerking met Monumentenhuis Brabant en ArchAeO een onderzoek gedaan naar de archeologische waarden en verwachtingen in enkele gemeenten, waaronder de gemeente Landerd. Dit heeft geresulteerd in het rapport: "*Archeologisch erfgoed van Peelhorst en Maasdal: een archeologische waarden - en verwachtingskaart en beleidskaart voor de gemeenten Sint Anthonis, Mill en St. Hubert, Grave en Landerd.* (RAAP-rapport 2214)". Dit is een rapport met een reeks kaarten, waaronder een archeologische waarden en -verwachtingenkaart en een archeologische beleidskaart. Op basis hiervan is door ArchAeO voor de gemeente Landerd een beleidsnota opgesteld.¹ Het beleid is vervolgens vastgesteld.

Van belang is te melden dat destijds de gemeente ervoor gekozen heeft om de vrijstellingsdiepte onderzoeksplicht in gebieden met een archeologische verwachting te bepalen op 50 cm onder maaiveld, terwijl in deze regio doorgaans 40 cm onder maaiveld wordt gehanteerd. De oppervlakteondergrenzen onderzoeksplicht (van 50 m² tot 2500 m²), afhankelijk van de (verwachtings)waarde van een gebied, zijn in de ruimere regio enigszins vergelijkbaar (zie hiervoor de nota), maar er zijn ook verschillen.

Uden (2017)

De verwachtings- en beleidskaart van Uden is in diverse stappen tot stand gekomen. Dit had onder meer te maken met het opstellen van het bestemmingsplan Uden Centrum en het buitengebied. Daartoe zijn aan RAAP diverse opdrachten verleend tussen 2012 en 2014.² In 2014 is door RAAP voor het gehele grondgebied van de gemeente Uden een archeologische verwachtingenkaart gemaakt. In 2014 is door RAAP bovendien een Cultuurhistorische waardenkaart vervaardigd.³

In 2016 heeft archeologisch bureau Transect opdracht gekregen om een archeologische verwachtings- en beleidskaart te maken voor de gemeente. Tijdens dat project is een samenwerking aangegaan met ArchAeO en hebben leden van de Heemkundekring Uden een belangrijke bijdrage geleverd. De samenwerking heeft geleid tot het thans (nog) vigerende Udense archeologiebeleid en een archeologische beleidskaart (2017).⁴ Dit betekent ook dat bestemmingsplannen die zijn vervaardigd sinds de vaststelling op 9 november 2017 voorzien zijn van de actuele planregels en uitgangspunten.

---

¹ Water, Van de & F.P. Kortlang, 2012: Nota Archeologie gemeente Landerd; De implementatie van de Wet op de archeologische monumentenzorg in het gemeentelijke beleid. Rapportnr.: ArchAeO-rapport 1103

² Keunen, L.J., M. Peters, & M. Verhoeven, 2013: Plangebied Bestemmingsplan Uden Centrum 2013, gemeente Uden; een archeologisch en cultuurhistorisch bureauonderzoek

Verhoeven, M. 2014: Een archeologische verwachtingskaart voor de gemeente Uden (concept)

³ Keunen, L.J. 2014: Wonen op de rand van de Peelhorst; een cultuurhistorische waardenkaart van de gemeente Uden.

⁴ Kortlang, F.P. 2017: Nota archeologiebeleid 2017, gemeente Uden. ArchAeO-Rapport 1702, Eindhoven

ADVIES ARCHEOLOGIE

ArchAeO projectnr. P23200

3. Verschillen tussen het beleid van Landerd en Uden

De uitgangspunten voor het archeologiebeleid van Landerd (2012) en Uden (2017) komen voor een groot deel overeen. Het Udense beleid is op basis van nieuwere (beleids)inzichten op diverse punten geactualiseerd ten opzichte van dat van Landerd. Hiervoor wordt verwezen naar beide beleidsnota's.

Ondergrenzen onderzoeksplicht

Een korte uitleg: In het ruimtelijk beleid ten aanzien van archeologie behoren de planregels die betrekking hebben op de ondergrenzen onderzoeksplicht in de bestemmingsplannen / omgevingsplannen tot de belangrijkste en (voor de burger) meest concrete regels: Indien een initiatiefnemer (dat kan de gemeente zélf zijn of een particulier) een omgevingsvergunning aanvraagt voor een bouwwerk of andersoortige werken en werkzaamheden, die kunnen leiden tot verstoring van de bodem en mogelijk de daarin aanwezige archeologische resten, dan wordt op basis van de in het bestemmingsplan opgenomen *dubbelbestemming waarde archeologie* ter plaatse bepaald vanaf welke omvang (diepte en oppervlakte) een archeologisch (voor)onderzoek wordt vereist. Een dergelijk vooronderzoek kan beginnen met een bureau- en booronderzoek en vervolgens een proefsleuvenonderzoek. Op grond van de resultaten uit het vooronderzoek besluit het bevoegd gezag of de planlocatie kan worden vrijgegeven of dat maatregelen moeten worden genomen voor behoud in de bodem van aangetroffen archeologische resten (behoud *in situ*), of dat deze moeten worden opgegraven (behoud *ex situ*). Dit noemt men een selectiebesluit.

Wordt een van de ondergrenzen onderzoeksplicht ter plaatse (de oppervlakteondergrens óf de diepte-ondergrens) niet overschreden, dan is geen archeologisch onderzoek nodig. Pas als beide ondergrenzen (oppervlakte én diepte) door de bodemverstorende activiteiten worden overschreden, dan is nader (voor)onderzoek van toepassing.

Hierboven werd al vermeld dat de gemeenteraad van Landerd er bij vaststelling in 2012 voor heeft gekozen om de diepte-ondergrens onderzoeksplicht voor de gehele gemeente te stellen op 50 cm (0,5 m) vanaf maaiveld (MV). Dit betekent dat bij bodemingrepen dieper dan 50 cm én groter dan een de beleidsmatige oppervlakteondergrens van een bepaald archeologisch gebied (50 m², 100 m², 250 m², 2500 m²), tot 50 cm diepte onder maaiveld geen archeologisch (voor)onderzoek verplicht wordt gesteld.

In Uden zijn 2 diepte-ondergrenzen onderzoeksplicht aan de orde: 40 cm (0,4 m) en 20 cm (0,2 m). Deze laatste is in Uden van toepassing op een aantal 'terreinen van zeer hoge archeologische waarde'. De oppervlakte-ondergrens onderzoeksplicht is voor deze terreinen in Uden 'maar' 1 m², terwijl deze in Landerd 50 m² is.

Tot slot kent de categorie 3 'terreinen/gebieden met een hoge archeologische waarde' (doorgaans zijn dit de historische kernen) verschillende oppervlakte-ondergrenzen. Voor Landerd is dat 100 m² en voor Uden 250 m². Waar in Landerd in 2012 is aangesloten bij de in de wet op de Archeologische Monumentenzorg (2007) voorgestelde grens van 100 m² (waarvan gemotiveerd mag worden afgeweken), is in Uden in 2017 een ruimere ondergrens van 250 m² gehanteerd. Het reikt in dit bestek te ver om de afwegingen te herhalen. Hiervoor wordt verwezen naar de paragrafen 2.2 tot en met 2.4 van de Udense beleidsnota (zie noot 4).

Onderstaande tabel laat de overeenkomsten en verschillen tussen beider gemeentelijke beleid zien (de kleurverschillen per categorie komen min of meer overeen met die van de respectievelijke beleidskaarten).

ADVIES ARCHEOLOGIE

ArchAeO projectnr. P23200

Cat	Beleid Landerd	ondergrenzen onderzoekspllicht	Beleid Uden	ondergrenzen onderzoekspllicht
1	Wettelijk beschermd monument	N.v.t.	Wettelijk beschermd monument	N.v.t.
2	zeer hoge waarde en cultuurhistorische objecten met een archeologische relevantie	50 m2 en 50 cm -MV	zeer hoge waarde	1 m2 en 20 cm -MV
3	hoge waarde	100 m2 en 50 cm	hoge waarde	250 m2 en 40 cm - MV
4	hoge verwachting	250 m2 en 50 cm	hoge verwachting (incl vp_buffers)	250 m2 en 40 cm
5	middelhoge verwachting (en na-oorlogs bebouwde kom in gebied met hoge verwachting)	2.500 m2 en 50 cm	middelhoge verwachting	2500 m2 en 40 cm
6	lage verwachting	geen onderzoekspllicht	lage verwachting	geen onderzoekspllicht
7*	zonder verwachting (verstoord) of vrijgegeven	geen onderzoekspllicht	zonder verwachting (verstoord) of vrijgegeven	geen onderzoekspllicht

Tabel 1. Overzicht en vergelijking van de diverse beleidscategorieën archeologie op de beleidskaarten van respectievelijk Landerd en Uden. Afwijkend ten opzichte van elkaar zijn de categorieën 2-5 wat betreft diepteondergrens en cat. 2 en 3 wat betreft oppervlakteondergrens (zie ook de toelichting hiervoor).

4. Advies harmonisering archeologiebeleid gemeente Maashorst

Uit het voorgaande komt naar voren dat er beleidsmatige verschillen zitten tussen het archeologiebeleid van de voormalige gemeente Landerd en dat van Uden. De meest relevante verschillen die thans ook voor de vigerende bestemmingsplannen van toepassing zijn, liggen op het vlak van ondergrenzen archeologische onderzoekspllicht.

Voor de langere termijn is het goed om binnen de grenzen van de gemeente Maashorst met één maat te kunnen meten, dat wil zeggen dat voor de burger in de voormalige gemeente Landerd dezelfde regels onderzoekspllicht van toepassing zijn als in de voormalige gemeente Uden.

Planregels Uden als uitgangspunt

Op papier is dat eenvoudig te doen. Hiervoor adviseer ik om het beleid (en de ondergrenzen onderzoekspllicht) voor voormalige gemeente Landerd gelijk te stellen aan het beleid en de regels van Uden.

Wel of geen wijziging bestemmingsplanregels Landerd?

Minder eenvoudig is het echter om de vigerende bestemmingsplannen binnen de voormalige gemeente Landerd hierop aan te passen. Dat zou immers neerkomen op een herziening van alle bestemmingsplannen van voormalig Landerd, voor zover er sprake is van een dubbelbestemming 'waarde archeologie'.

Praktisch – bestemmingsplan-technisch – zou deze harmonisering dan moeten plaatsvinden in de vorm van een overkoepelend parapluplan archeologie. De vraag is echter of de kosten en moeite die hiermee gepaard gaan op dit moment – net voor de implementatie van de Omgevingswet (1 januari 2024) – wel zinvol of wenselijk is? Wij schatten in van niet.

ADVIES ARCHEOLOGIE

ArchAeO projectnr. P23200

Risico's en rechtszekerheid

Bekijken we dit dilemma vanuit het perspectief van risico's en rechtszekerheid voor de burger van Maashorst, dan mogen we ten aanzien van archeologie concluderen dat de planregels in de vigerende bestemmingsplannen met de verschillende ondergrenzen onderzoeksplicht die tussen het grondgebied van de gemeenten Landerd en dat van Uden zijn geconstateerd, voorlopig rechtsgeldig blijven. Althans totdat een bestemmingsplan wijzigt of een nieuw bestemmingsplan /omgevingsplan wordt opgesteld. In dat geval wordt geadviseerd de planregels van de gemeente Uden (conform het beleid van 2017) toe te passen.

Kan dit de komende tijd leiden tot risico's voor het archeologisch bodemarchief van de voormalige gemeente Landerd? Onze inschatting is van niet. De kans dat de komende tijd op met name terreinen van zeer hoge archeologische waarde (50 m² en 0,5 m1 - al dan niet met historische bebouwing) ongezien onherstelbare bodemingrepen plaatsvinden is zeer klein. Bovendien geldt voor terreinen van hoge archeologische waarde (100 m² en 0,5 m1 - historische lintbebouwing en dorpskernen) dat de oppervlakteondergrens lager ligt dan die van voormalig Uden.

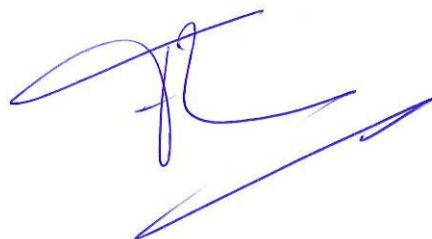
5. Tot slot

De archeologische verwachtings- en beleidskaarten Landerd-Uden zijn inmiddels verouderd en toe aan een update met de nieuwste stand van kennis, de verwerking van alle onderzoeken van de afgelopen (resp. 11 en 6 jaar) en randvoorwaarden die sinds de invoering van de Erfgoedwet kunnen worden verduidelijkt.

Daarnaast moet per 2024 rekening worden gehouden met de omgevingswet en met name ook de technische vereisten die het aanstaande *Digitale Stelsel Omgevingswet (DSO)* stelt.

Bovendien wordt in de nieuwe systematiek ten aanzien van de Erfgoedwet in relatie tot de Omgevingswet gebruik gemaakt van een meer overkoepelend /integrale denk- en werkwijze, waarbij archeologie, cultuurhistorie, landschap en gebouwde omgeving een belangrijke samenhangende rol vervullen.

Eindhoven, 13-09-2013

Drs. F.P. Kortlang
Senior-adviseur archeologie

ArchAeO Archeologische Advisering en Ondersteuning

Rapenburglaan 9
5654 AP Eindhoven
tel. 06-22505236

email: advies@archaeo.nl
website: www.archaeo.nl

ADVIES ARCHEOLOGIE

ArchAeO projectnr. P23200

beleidsnota's

Landerd

Water, Van de & F.P. Kortlang, 2012: *Nota Archeologie gemeente Landerd; De implementatie van de Wet op de archeologische monumentenzorg in het gemeentelijke beleid*. Rapportnr.: ArchAeO-rapport 1103, Eindhoven

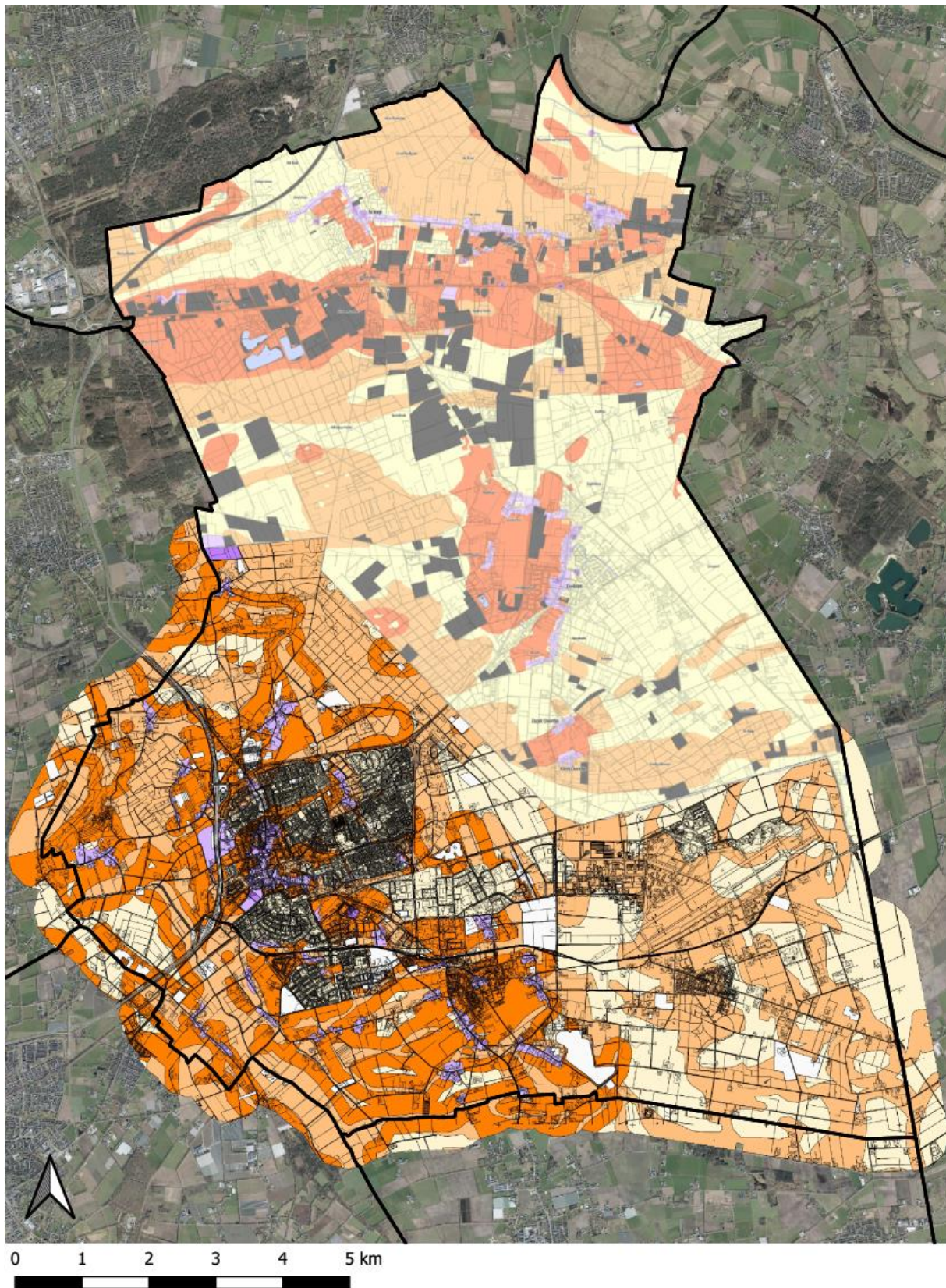
Uden

Kortlang, F.P. 2017: *Nota archeologiebeleid 2017, gemeente Uden*. ArchAeO-Rapport 1702, Eindhoven

ADVIES ARCHEOLOGIE

ArchAeO projectnr. P23200

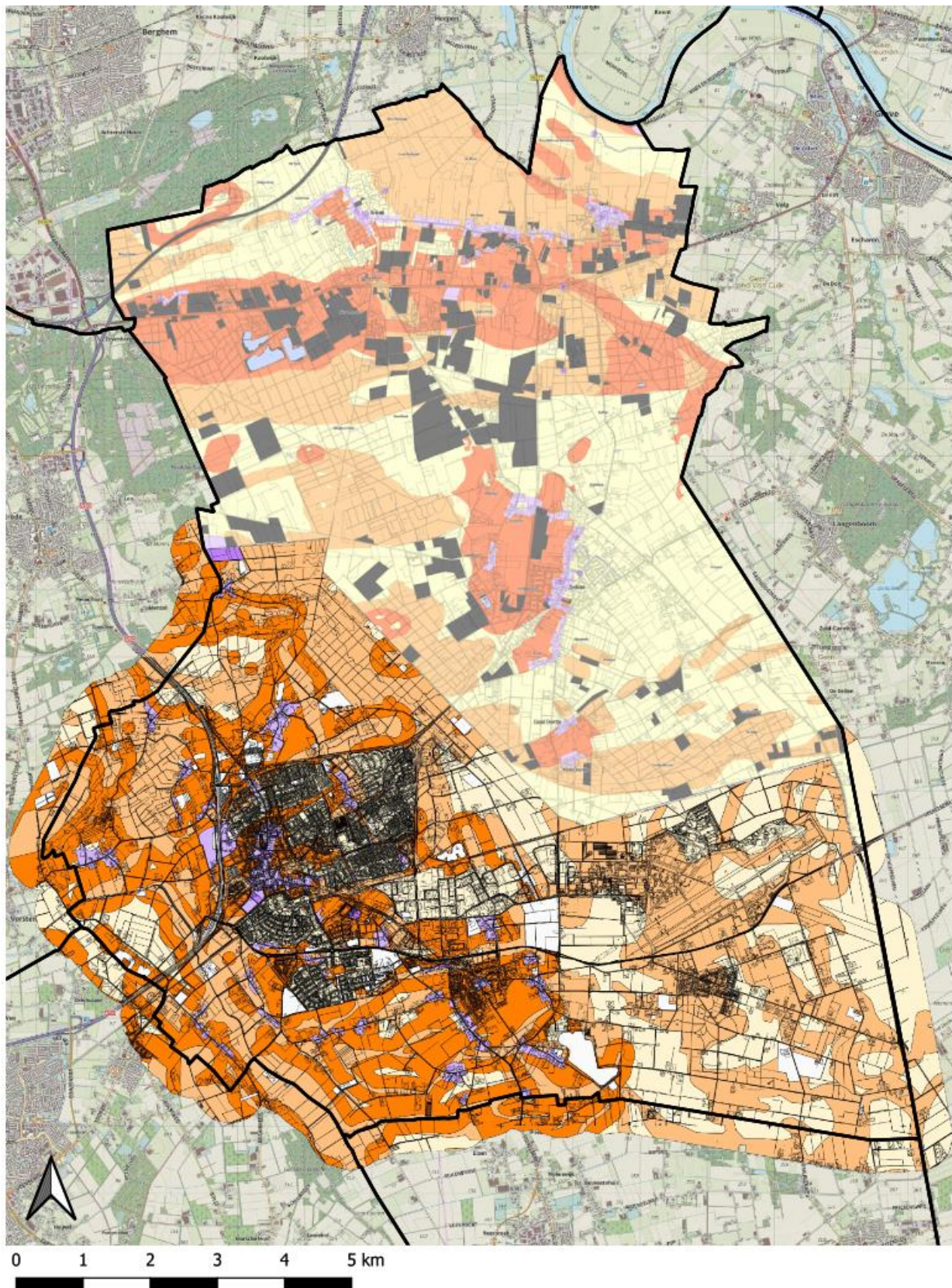
Figuur 1. De beleidskaarten van Landerd (noord) en Uden (zuid) aan elkaar 'gelast' op de luchtfoto. Zoek de verschillen!

ADVIES ARCHEOLOGIE

ArchAeO projectnr. P23200

Figuur 2. De beleidskaarten van Landerd (noord) en Uden (zuid) aan elkaar 'gelast' op de topografische ondergrond.

ADVIES ARCHEOLOGIE

ArchAeO projectnr. P23200

Figuur 3. Het landschap van Landerd (noord) en Uden (zuid) afgebeeld op de historische topografische kaart uit het begin van de twintigste eeuw. Op deze samengestelde kaart zijn de fysieke eigenschappen van het landschap (nat -droog; heide -akkerland -beekdalen en laagten) goed te onderscheiden.

